

KOHATU KOHANIMED

Mati Jets

Sipa silla poolt paar kilomeetrit Lümandu ja Kükita poole sõites, kui Sipa küla põllud lõpevad ja mets algab, on eestiaegse Uudiku koorejaama juures silt "Kohatu". Seda ei maksa uskuda. Alles siit ristmikult vasakule pöörates üle Põlendmäe jõuame Kohatu küla piirini ja Liivaaugu mäele. Vasakul kohe tee ääres on Liivaaugu talu, sellest tagapool oli Liiva. Paremale keerab tee Saueaugule ja nende õuest läbi Tudramaale. Teeristis nõlvakul on kunagi olnud Kruusiaugu saun, seda märgib siiani sirelipõõsas. Paremalt üle põllu on vana Kiismanni saun, selle taga metsa servas endine Lensmanni saun, nüüd linnarahva poolt korda tehtud suvila.

Põld lõpeb ja mets algab Liivaaia nurgas, siit pöörati mööda pinnasteed läbi metsa Loigu, Männiku, Villardi jt talude juurde. Suurt teed pidi otse edasi üle Sitakoti mäe minnes saab Uustalu aia nurgast vasakule keerates Tänavotsale ja Sarapikule, paremalt jälle Loigule-Männikule (nüüdseks on see hobusetee täiesti umbe kasvanud). Kohe mets lõpebki, oleme jõudnud Tõnise karjamaa väravasse. Algavad suured küla põllud, viimased kümmekond aastat on õigem öelda - algab üks suur 100-hektariline külapõld mõlemal pool teed peaaegu silmapiirini. Vasakule üle põllu jääb kaitsealune Tõnise kadastik, selle servas Tetereinu talu hooned, tagapool küla ainuke uusehitus Tõnise ja Lepiku. Siit edasi saab Sarapikule. Neid maju on nimetatud ka Kadakakülaks.

Mõnesaja meetri pärast tuleb kerge teepöörang, nn Tänavakäänd (vanal, kiviaedade vahelisel teel oli see kurv järsem, uus tee on sirgem) ja siis jõuame Tänavaristile. Otse minnes tuleb peagi jõgi ette, vasakul ja paremal oli Karita küla (nii nimetati meie küla mõisa ajal) kõige põlisem, kuid kruusatamata külatänav. Just selle tänava ääres olid 100 a tagasi poole kilomeetri peal 10 talu hooned. Praeguseks on vasakul pool teed ikka sama suur põld, kuid veel kolhoosi aja alguses olid siin Mardi, Ritsu ja Otsa talu majad (Tetereinu ja Tõnise olid ka veel XIX saj keskel, siin. Tõnise oli vist Tetereinu ja Mardi vahel, kuid teisel pool Otsa teed nagu Otsa ja Ritsu uus maja). Neist sajakonna meetri kaugusel oli veel Otsa saun, mis kadus 1950-ndate alul. Paremalt oli Jaanimardi, on Mihkli ja Jüri. See kant oli nn Allküla. Kunagi olid veel Peetre ja Põldereinu ka siin teiste juures, nüüd on nad üle põllu omaette. Nende juurest edasi minnes tuleb Omasoo ja siis, ikka paarisaja meetrite vahedega, Hansu, Roosu, Nõmme, Koplitaguse, Villardi, Männiku, Loigu; Jänuse, Uustalu. Kokku nn Nõmmküla. Enamuse siitkandi endiste taluhoonete kohal laiub nüüd põld, alles on vaid Villardi ja Nõmme. 1980-ndatel rajati maaparanduse käigus siit täiesti uus korralik tee otse suurele, st Sipa-Kükita maanteele. Nüüd peavad nad jõe äärde saamiseks mitmekilomeetrise ringi tegema. Siin, metsade taga, on veel kaks Kohatu piiridesse jäävat talu – Prügisilla ja Venessilla.

Üle jõe jääb paremale muldne ja puid täiskasvanud veskitamm. Juba XVI saj olemas olnud paekivist veskihoonet enam pole nagu Möldre talu hooneidki.

Samuti pole säilinud ka teest vasakul jõe lähedal asunud Kohatu mõisa hooned. On vaid padrikuks kasvanud mõisaaed. Üle tee on Kohatu ainuke töötav, Nurme talu. Selle taga olid Kohatu asundustalud: Aida, Männiku, Rehemäe, Sooniste tee ääres Lubjaahju – neid pole ühtegi alles.

Mõisa juurest vasakule mööda jõe paremat kallast Sipa silla juurde viivast maaparanduse käigus korda tehtud noolsirgest teest paremal põllu servas oli Kasemetsa asundustalu. Lossimäest edasi tulevad juba Kütke mõisast tekkinud asundustalud: paremal Aasa, vasakul vahetult jõe kaldal Hiie, seejärel Allika ja kunagise mõisa süda Vainu, üle tee künkal oli Rehe.

Küla heinamaad oli külast eemal, enamuses küla põhja- ja kirdeosas. Põldudest lõunas olevat heinamaad nimetatakse Hiieks. Hiides asusid uemate, mitte põlistalude heinamaad. Ehk on seal kunagi päris hiis olnudki.

Omal ajal oli siin igal künkal ja nurgal oma nimi nagu linna tänaval.

Alltoodud nimed olen kirja pannud keskkoolis geograafiaringsis oma vanaemalt Johanna Elisabet Veesaarelt (sünd. Saller), kes neid kohti teadis vist enam kui keegi teine külas. Õnneks on märkmik siiani säilinud.

Heinamaad: Palu (soine ala suure jõe aasade ja Päädeva heinamaade vahel), Jõkevahe (Jõgedevahe, st suure ja väikese jõe vahelised heinamaad), Hiis (heinamaa küla lõunaosas jõe vasakul kaldal), Sõer(d), Ussipaju (Sarapiku, Tänavaoitsa jt heinamaa Kütke taga lõunas), Mikuniit (Tetereinu karjamaa teisel pool Päädeva maanteed), Tustissoo (Jaanimardi tagakarjamaa sealsamas),

Sumpt (Peetre, Põldereinu heinamaa teisel pool jõge), Roist (Jaanimardi, Ritsu, Mardi heinamaa suure jõe taga vastu Harjumaa piiri), Vimmahein (Möldre heinamaal), Pastelepp (keset Jaanimardi heinamaad), Raastu (Roistu) lage (Jaanimardi ja Mardi heinamaal, siin oli hea hobuste tööhein), Lemmiklepp (Jüri heinamaa teisel pool väikest jõge), Linnuraba (Aasa ja mõisa vahel), Karjassoo (Aasa talu karja- ja heinamaa), Kõmm (jõe kallas Jüri ja Põldereinu heinamaal), Kibriskipealne (Peetre heinamaa jõe äär enne Kivitõket), Heeringi heinamaa (ka Peetre, Põldereinu heinamaal), Oheliku heinamaa (Põldereinu, Peetre altheinamaa), Kaseniidi aed Männiku heinamaal.

Künkad: Sitakotimägi, Linnademägi (Loigu karjamaal vastu Männiku põlde), Kadagamägi (Tõnise kadastiku nurgas), Jalase mägi (Saueaugu ja Otsa heinamaal), Sumpti mägi (Peetre Sumpti heinamaal), Kävaste mägi (jäab vist Ritsu karjamaa piiridesse vastu Hiit), Kassu mägi, Kargassoomägi (*asukoht teadmata*), Kärvi mägi (*kuskil Päädeva pool*), Tatikamägi, Soolikamägi (see oli vist juba Purga maadel siinpool jõge, Kohatu piiridest väljas), Rennisõerumägi (Kohatu - Sooniste vahel esimene mägi), Lellamägi (*vist Sipa maadel juba*), Härma-aasa mägi (Tetereinu heinamaal suure jõe ääres), Rehemägi (Kütkes, kus oli Rehe talu), Keldrimägi (Jüri ja Põldereinu vahel), Ingassillamägi (*Luparu taga on Angassilla mägi, kus asub nn Patukahjatsuse tamm, millel tüved kokku kasvanud, nende vahelt läbi pugedes saavat pattudest vabaks*).

Muud kohad:

Väike jõgi – ametlikult Ellamaa oja, algab Turba rabadest ja suubub Põldereinu-Peetre heinamaa kohal suurde (Kasari ehk Teenuse) jõkke. Undja (Hundiaia) tee – metsatee Põldereinu karjamaalt heinamaale: siin asunud huntide püüdmiseks kõrgete aedadega piiratud, ettepoole kitsenev tee, mida mööda hunt edasi aeti kuni ta enam ringi pöörama ei mahtunud ja ta kinni võeti. See oli põhiline tee külast heinamaadesse.

Loopsoopealne (Tudramaa ja Saueaugu vaheline lontsik), Härgkoppel (teine pool jõe ja mõisa vahel), Vainupealne (lage teerist Männiku, Villardi ja Loigu vahel), Kuuseniit, Karrissoo põnk; Kibitaki (Kivitõke): tee-(koolme)koht Peetre heinamaa kohal, kuhu oli läbi jõe rajatud kividest teerada, mida mööda suvel sai kuiva jalaga ülejõe heinamaadesse; Katlaaru (koht jõe sees Omassoo heinamaal, kuhu katel varandusega pandud, sang pidavat paistma), Kүүüne, Loogakivi (koht, kus on Jaanimardi, Lūmandu ja Russalu kokkupuute punkt), Loela soon (Männiku heinamaal kahe jõe vahel, ühendab kahte jõge, voolab kord ühes, kord teises suunas sõltuvalt tuulest), Kibriski soon (Põldereinu heinamaal suure jõe ääres), Jüri soon (või on neid kaks?), Jüri saar (saar allpool veskitammi, tegelikult on neid saari tammi otsas soonte vahel veelgi), Mardi saar (Tetereinu kapsamaa ja teisel pool jõge mõisa aia kohal).

Kust nad oma nime said, kes seda enam teab.

Sitakotimägi saanud oma nime sellest, et mõisa ajal vedanud talupojad salaja tapetud põtrade sisikonnad siia metsa, et mõis ei märkaks. Teine lugu räägib, et Kohatu vanapoisist mõisahärra kohanud siin mäel ootamatult vastutulnud hobust ja ehmatanud endal kõhu lahti.

Pukkadest (1970ndatel ehitati talveks väljatõstetavate pukkade kohale korralik sild) ülespoole on jões sügavam koht, Hooste (Hobuste) haud - hauakoht jões, mis läks pikkamööda sügavaks ja kus hobuseid ujutati. Allavett, Otsa kapsamaa kohal on Aadu haud - ka ujumiseks üsna sobiv: järsu kaldaga ja rinnuni ulatuva veega.

Ega neid kohti enam üles leiagi, heina- ja karjamaad on paksult umbe kasvanud. Seal, kus varem oli kena puisniit, on nüüd praktiliselt läbipääsmatu padrik, kust läbi saab ainult kirvega teed raiudes. Kaardi pealt saab neid kohti tuvastada, sest piirid on heinamaades enamvähem säilinud. Uued omanikud neid vanu nimesid vaevalt teavad. Ega neil pole ka kelleltki küsida olnud.